

АКТУАЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО
ДОКУМЕНТООБІГУ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ОСВІТНЬОМУ
СЕРЕДОВИЩІ ГАЛУЗІ ОСВІТИ

УДК 651: 681.3

С. П. Карпиш

*заступник директора з навчально-виховної роботи
Наукового ліцею №3 Полтавської міської ради*

АКТУАЛЬНІСТЬ ВПРОВАДЖЕННЯ ЕЛЕКТРОННОГО
ДОКУМЕНТООБІГУ В ІНФОРМАЦІЙНОМУ ОСВІТНЬОМУ
СЕРЕДОВИЩІ ГАЛУЗІ ОСВІТИ

S. P. Karapish

*Deputy Director for Educational Work
Scientific Lyceum №3 of Poltava City Council*

**TOPICALITY OF INTRODUCTION OF ELECTRONIC DOCUMENT
CIRCULATION IN THE EDUCATIONAL ENVIRONMENT OF THE
EDUCATION INDUSTRY**

***Анотація.** У статті визначено, що електронні комунікації в системі документаційного забезпечення створюють необхідні умови організації оперативного контролю виконання поставлених завдань, розширення меж ефективного співробітництва, мобільності освітніх установ, умов існування єдиного освітнього інформаційного середовища. Запровадження системи електронного документообігу у закладах загальної середньої освіти упорядковує та оптимізує роботу з документними потоками, вирішує проблеми забезпечення повноти аналітичних даних, дублювання інформації. З'ясовано, що для забезпечення якісної освітньої діяльності особливого значення має інформаційно-комунікаційне середовище – це наявність умов, що забезпечують діяльність користувачів з інформаційними ресурсами, використовуючи при цьому інтерактивні засоби сучасних технологій. Охарактеризовано принципи функціонування інтегрованої системи електронного документообігу, переваги та недоліки. Доведено, що запровадження сучасної системи інформаційно-документаційного забезпечення у закладах загальної середньої освіти забезпечує ефективне входження України в освітньо-комунікаційну систему.*

***Abstract.** In the article it is determined that electronic communications in the system of documentation support create the necessary conditions for organizing operational control of the fulfillment of the tasks, expanding the boundaries of effective cooperation, mobility of educational institutions, conditions for the existence of a single educational information environment. Introduction of electronic document*

flow in general secondary education institutions streamlines and optimizes work with document flows, solves problems of ensuring completeness of analytical data, duplication of information. It has been found out that in order to provide quality educational activity, information and communication environment is of particular importance - it is the presence of conditions that ensure the activity of users with information resources, using the interactive tools of modern technologies. The principles of functioning of the integrated electronic document management system, advantages and disadvantages are described. It is proved that introduction of a modern system of information and documentation support in the institutions of general secondary education ensures effective entry of Ukraine into the educational and communication system.

Ключові слова: *електронний документообіг, інформаційно-освітнє середовище, інформаційно-комунікаційні технології, управління освіти, заклади освіти, система електронного документообігу.*

Keywords: *electronic document flow, information and educational environment, information and communication technologies, education management, educational institutions, system of electronic document circulation.*

Постановка проблеми. Впровадження електронного документообігу у сучасному освітньому просторі є одним з пріоритетних напрямів інформаційно-комунікаційних технологій, що дозволяють ефективно управляти та контролювати роботу з документами, досягаючи швидкості виконання та економії часу.

У вересні 2017 року було ухвалено новий Закон України «Про освіту» [13], який визначає основні засади освітньої політики держави та структуру системи освіти. «Планом заходів на 2017-2029 роки із запровадження Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» передбачені заходи із зменшення бюрократичного навантаження на школу, відповідно до яких Нова українська школа звільнить вчителя і керівника закладу від паперової роботи, яка не пов'язана з виконанням безпосередніх освітніх функцій, а для формування статистики будуть застосовуватися сучасні електронні засоби [8].

Відповідно до Національної стратегії розвитку освіти в Україні на 2012-2021 роки значна увага приділяється впровадженню сучасних інформаційно-комунікаційних технологій, що забезпечують удосконалення освітнього процесу, зокрема створення інформаційної системи підтримки освітнього процесу та системи інформаційно-аналітичного забезпечення у сфері управління закладами освіти, інформаційно-технологічного забезпечення моніторингу освіти. Ефективність таких систем неможлива без створення відповідних засобів обробки інформації. Саме тому знову виникає проблема у переведенні документів в електронну форму і переході на електронний документообіг.

В Україні є всі засади для впровадження системи електронного документообігу. Верховна Рада ухвалила для цього відповідні закони "Про

електронні документи та електронний документообіг" [11], "Про електронний цифровий підпис" [12], "Про обов'язковий примірник документів", "Про Національну програму інформатизації", "Про телекомунікації", "Про Національну систему конфіденційного зв'язку", "Про захист інформації в інформаційно-телекомунікаційних системах" [4] тощо. Кабінет Міністрів України постановою «Деякі питання документування управлінської діяльності» від 17.01.2018 №55 затвердив Типову інструкцію з документування управлінської інформації в електронній формі та організації роботи з електронними документами в діловодстві, електронного міжвідомчого обміну [14]. Слушним є наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження порядку роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання» [15].

Аналіз останніх досліджень. Упровадження інформаційно-

Виклад основного матеріалу. На думку вчених, інформаційно-освітнє середовище – це: системно організована сукупність інформаційного, технічного, навчально-методичного забезпечення, яке нерозривно пов'язане з людиною як суб'єктом освітнього процесу; організаційно-методичні засоби, сукупність технічних і програмних засобів зберігання, оброблення, передавання інформації, що забезпечують оперативний доступ до інформації і здійснення освітніх наукових комунікацій; система, у якій на інформаційному рівні задіяні та пов'язані між собою всі учасники освітнього процесу.

Визначаємо такі функції інформаційно-освітнього середовища управління освіти:

комунікаційна – різнорівневе віртуальне спілкування всіх учасників освітньої діяльності закладів;

інформаційна – надання відкритого доступу до навчальної, методичної, дозвіллевої, фінансової інформації, обмін нею;

розвивальна – розвиток суб'єктів освітньої діяльності у процесі активного використання засобів інформаційно-комунікаційних технологій, інноваційних форм і методів навчання на їх основі;

творча – процес і результат створення нового інтелектуального продукту (ідеї, технологій її реалізації, творчого виробу або заходу), його віртуалізація та популяризація засобами ІКТ;

координувальна – віртуальна взаємодія та соціальне партнерство всіх учасників освітнього процесу;

управлінська – відкритість і публічність управлінської діяльності;

контрольно-аналітична – діагностика, статистика, аналітика кількісних і якісних показників освітньої діяльності закладу за допомогою інформаційних систем та технологій тощо [2].

Інформаційне забезпечення прийняття управлінських рішень здійснюється значною мірою за допомогою обігу документів на підприємстві. Інформаційне забезпечення управлінських рішень полягає у наданні інформаційних ресурсів у розпорядження особи, котра приймає рішення. Мета інформаційного забезпечення на підприємстві – це своєчасне постачання необхідною достовірною інформацією для розроблення та прийняття

управлінських рішень. Використання електронного документообігу дає змогу досягнути поставленої мети максимально ефективно.

У Міністерстві освіти і науки України впроваджується система електронного документообігу. Проект реалізує «Альянс сприяння прозорому управлінню освітою в Україні» (UTEMA), діяльність якого спрямована на те, щоб допомагати МОН ввести електронний документообіг, і таким чином зробити роботу Міністерства прозоришою. Даний проект є проектом міжнародної технічної допомоги, що фінансується Агентством США з міжнародного розвитку (USAID) та адмініструється Американськими Радами з міжнародної освіти ACTR/ACCELS, починаючи з травня 2016 року. Нововведення вимагають певних інституційних змін в роботі МОН, і на підтвердження готовності та інтересу до впровадження таких змін Міністерство вже підписало меморандум з Американськими Радами з міжнародної освіти. Документ передбачає поетапне впровадження в Міністерстві модернізованої системи електронного документообігу (СЕД), а відповідним наказом затверджено технічні вимоги до такої системи. Технічним партнером проекту виступає «Microsoft Україна», яка всіляко сприяє реалізації освітніх ініціатив. За основу СЕД взято систему електронного документообігу Адміністрації Президента України (СЕД АПУ), яку безкоштовно передадуть і адаптують під потреби МОН. СЕД АПУ дозволяє паралельно працювати над одним документом та уникати його дублювання, що суттєво підвищує оперативність виконання. У будь-який момент держслужбовець може знайти документ за номером, темою або контекстом, визначити відповідального за його опрацювання та побачити статистику затримки кожним зі співробітників. Такий контроль виконання документу на всіх етапах його «життя» робить підготовку документів більш прогнозованою і керованою.

Електронні технології створення, зберігання та передачі документів, без сумніву, мають переваги перед паперовим документообігом.

Основні критерії та переваги електронного документообігу визначають Кручиніна Т.Г. [5], Курташова І.В. [6, с. 231–237], Писаренко В.П. [10, с. 157–160], Лисенко Н.А., Пахчанян А., Романов Д. [9], та інші.

Для адміністратора-практика освітнього закладу виділимо найголовніші функції системи електронного документообігу, зберігши авторські позиції:

- висока швидкість пошуку документів (контекстного і атрибутивного), одержання і передачі інформації за великою кількістю адрес, обмін документами електронною поштою;

- реєстрація документа незалежно від його формату (графічний, текстовий і т.д.) і змісту;

- економія робочого часу, скорочення строків підготовки та погодження документів (як приклад, формування стандартних звітів, редагування шаблонів вихідних друкованих форм тощо); можливість доповнення користувачами списку атрибутів власними атрибутами;

організована система адміністрування: один користувач має можливість ставити завдання перед іншим (наприклад: «ознайомитися», «погодити», «затвердити», «виконати» і т.п.);

контроль виконання документів; існування вбудованого механізму інформаційного обміну між співробітниками організації;

відстеження переміщень паперових оригіналів і копій документів, ведення реєстрів внутрішньої передачі документів;

висока компактність архіву; систематизація із врахуванням ієрархічної структури; класифікація-схема;

захист документів від несанкціонованого доступу, контроль доступу до операцій над документом залежить від прав користувача;

економія паперу, оплати служб поштової доставки.

Власне, електронний документообіг в держустановах – це їх підзвітність суспільству. Електронна система реєструє процеси збору, обробки та зберігання інформації, документує підготовку та ухвалення рішень. При цьому суспільство отримує змогу контролювати їх виконання. Базуючись на принципах Нового закону України «Про освіту» [13, ст. 6, ст. 30] экс-міністерка освіти і науки Л.Гриневич зазначає, що інформація щодо кошторисів, ходу використання батьківських коштів, рівня забезпечення освітніх послуг, має бути розміщена на сайті кожного освітнього закладу та вчасно і систематично оновлюватися. Сучасні технології дозволяють спілкування в електронному форматі, практично з будь-якої точки Світу усіх учасників соціальних мереж.

Використання електронного документообігу відповідає основними засадам розвитку інформаційного суспільства, які включають пріоритетні заходи, що спрямовані на реалізацію державної політики у зазначеній сфері, здійснення яких, зокрема, забезпечить удосконалення освітнього процесу, доступність та ефективність освіти, підготовку молодого покоління до життєдіяльності в інформаційному суспільстві, створить умови для приведення рівня і якості освітнього потенціалу у відповідність з вимогами забезпечення інноваційного розвитку України, а саме:

формування та впровадження інформаційного освітнього середовища в системі загальної середньої, позашкільної, професійно - технічної, вищої та післядипломної освіти;

створення інформаційної системи підтримки освітнього процесу, системи інформаційно-аналітичного забезпечення у сфері управління та інформаційно-технологічного забезпечення моніторингу освіти;

розвиток мережі електронних бібліотек на всіх освітніх рівнях;

створення відкритої мережі освітніх ресурсів;

створення національного науково-освітнього простору, який ґрунтуватиметься на об'єднанні різних національних багатоцільових інформаційно-комунікаційних систем.

Окремим питанням в даному руслі є розгляд поняття «дистанційне навчання» (форма навчання з використанням комп'ютерних і телекомунікаційних технологій, які забезпечують інтерактивну взаємодію викладачів та студентів на різних етапах навчання і самостійну роботу з

матеріалами інформаційної мережі) та роль електронного документування в цьому форматі.

Вищезазначені автори [5; 6; 9; 10] виділяють і деякі недоліки електронного документообігу:

початкові витрати на впровадження системи електронного документообігу (придбання, модернізація, обслуговування програми і системи);

необхідність навчання та/чи перепідготовка працівників з відповідним інформаційним забезпеченням;

можливість втрати інформації (питання інформаційної безпеки).

Проте динаміка переваг значно переважає імовірні ризики.

Важливими напрямками діяльності керівників галузі освіти що сприятимуть формуванню та розвитку інформаційно-освітнього середовища, вважаємо такі:

дисемінація кращого досвіду створення інформаційно-освітніх середовищ, способів їх інтеграції в єдиний інформаційний простір;

удосконалення технічного забезпечення освітніх закладів сучасною комп'ютерною технікою;

підвищення рівня володіння засобами інформаційно-комунікаційних створення персональних Веб-сайтів (блогів) керівників, методистів, педагогічних працівників, сайтів, творчих об'єднань, їхню подальшу інтеграцію з офіційними сайтами закладів;

активне використання веб-сервісів для ведення блогів (Blogger, Facebook, Google+), зберігання медіафайлів (GoogleDrive, OneDrive, Flickr, Photobucket, Picasa, YouTube, SlideShare), створення інфографіки (Creately, Visual.ly, Vizualize.me) і ментальних карт (Freemind, MindNote, Coogole) тощо;

створення електронних портфоліо (професійних, творчих) керівників, працівників освітніх закладів з їх подальшим розташуванням на наявних віртуальних ресурсах;

створення віртуальних кабінетів;

використання в управлінській практиці автоматизованих систем управління персоналом;

розроблення та апробацію в освітній практиці електронних засобів навчального призначення, дистанційних навчальних курсів за основними напрямками освіти.

Людський фактор посідає окреме місце серед можливих ризиків. Але, слід зазначити, що працівники освіти-це люди, які систематично навчаються з метою «навчати», готові до змін та інновацій. Тому в першу чергу в галузі освіти, налагодження роботи системи електронного документообігу актуально і дієво.

Отже, на сьогоднішній день система електронного документообігу стає невід'ємним складником діяльності закладу освіти, що сприяє оптимізації й значному підвищенню ефективності внутрішніх та зовнішніх процесів у закладі. Єдине інформаційне освітнє середовище (ІОС) поєднує широкий вибір навчального програмного забезпечення та мережних технологій, включаючи

електронну пошту, форуми, програмне забезпечення колективного використання, чати, відео конференції, записи аудіо та відео, та широке коло навчальних інструментів, що базуються на використанні Веб-технологій. Використання ІОС мережі освітніх закладів відкриває значні можливості для використання нових підходів до навчання в освіті; вирівнює умови для всіх, забезпечуючи рівний доступ до навчальних матеріалів, використання високих технологій в освіті.

Інформаційні комп'ютерні технології вже зараз створюють передумови для підвищення якості управління та сприяють утворенню цілісної електронної системи документообігу. Можна говорити не лише про підвищення швидкості обміну інформацією, а й про зменшення кількості працівників, зайнятих роботою з документами. Тож сьогодні собівартість людино-годин значно перевищує собівартість годин роботи комп'ютера та програмного забезпечення. Отже, навіщо людині займатися задачею, яку програмне забезпечення (ПЗ) може зробити краще і швидше? Це питання залишимо відкритим для подальших роздумів та досліджень.

Висновки. Для забезпечення якісної освітньої діяльності особливого значення має достатньо сформоване інформаційно-комунікаційне середовище закладів загальної середньої освіти – це наявність умов, що забезпечують діяльність користувачів з інформаційними ресурсами, використовуючи при цьому інтерактивні засоби сучасних ІКТ. Зокрема, у закладах освіти інформаційне освітнє середовище сформується за умов включення в систему апаратних засобів, програмного забезпечення, фахівців і користувачів, бази даних тощо, які реалізують інформаційні процеси. Компонентами інформаційного освітнього середовища є: сайти, медіатеки, віртуальні інформаційні дошки, електронні навчальні програми, методичні розробки, ресурси Інтернету та підсистеми, які забезпечують реалізацію функцій документообігу, моніторингу й управління освітою тощо [7]. Таким чином, інформаційно-документаційне забезпечення закладів загальної середньої освіти – важлива ланка освітньо-комунікаційного простору в умовах забезпечення якості освіти.

Запровадження системи електронного документообігу у ЗЗСО упорядковує та систематизує роботу з документаційними потоками, вирішує проблеми забезпечення повноти аналітичних даних, дублювання інформації, спрощує пошук необхідних документів та оптимізує їхнє використання і зберігання. Застосування в освітньому процесі інтерактивних засобів сучасних інформаційних технологій забезпечує доступ ЗЗСО України у відкритий інформаційно-освітній простір.

Список використаних джерел:

1. Биков В.Ю. Моделі організаційних систем відкритої освіти : монографія / В.Ю. Биков. К.: Атіка, 2008. 684 с.
2. Гаврилюк В.Ю. Створення та функціонування інформаційно-освітнього середовища сучасного позашкільного навчального закладу : методичний посібник / В.Ю. Гаврилюк. Біла Церква : КВНЗ КОР «Академія неперервної освіти», 2016. 48 с.

3. Гуревич Р.С. Інформаційні технології навчання : інноваційний підхід : навчальний посібник / Гуревич Р.С., Кадемія М.Ю., Шевченко Л.С. ; за ред. Гуревича Р.С. Вінниця : Планер, 2013. 499 с.

4. Електронні документи, електронні архіви.-Архіви України. URL: www.archives.gov.ua/Electronic/Chirsky.php

5.Кручиніна Т.Г. Переваги та недоліки електронного документообігу. URL: <https://tsdea.archives.gov.ua/wp-content/... /20102014>. Курташова // Актуальні проблеми економіки. 2009. № 3. С.231–237.

7. Мокра М. Інформаційно-комунікаційне середовище в освітній системі США. URL: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/23849/1/28-213-222>.

8. Нова українська школа. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>.

9. Основні принципи та переваги впровадження електронного документообігу. URL: <https://sites.google.com/site/elektrdokumentoobig/osnovni-principi-ta-perevagi-vprovadzenna-elektronno-go-dokumentoobigu>

10. Писаренко В.П. Переваги електронного документообігу в управлінській діяльності //Науковий вісник Полтавського університету економіки і торгівлі. Полтава. Листопад, 2011 р., №4(49), частина II, Серія (Економічна наука). - С.157-160.

11. Про електронні документи і електронний документообіг [Електронний ресурс] // Відомості Верховної Ради України. – 2003.–№ 36. – URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/851-15>. – Заголовок з екрану.

12. Про електронний цифровий підпис // Відомості Верховної Ради України. 2003. № 36. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/852-15>.

13. Закон України «Про освіту» від 5 вересня 2017 року № 2145-VIII // Відомості Верховної Ради, 2017, № 38-39, ст. 380.

14. Постанова Кабінету Міністрів України «Деякі питання документування управлінської діяльності» від 17 січня 2018 р. № 55 // Офіційний вісник України від 23.03.2018 – 2018 р., № 23, стор. 24, стаття 770, код акта 89399/2018.

15. Наказ Міністерства юстиції України «Про затвердження Порядку роботи з електронними документами у діловодстві та їх підготовки до передавання на архівне зберігання» № 1886/5 від 11 листопада 2014 р. // Офіційний вісник України від 28.11.2014 – 2014 р., № 93, стор. 918, стаття 2705, код акта 74770/2014.

References:

1. Bikov V.Yu. Models of organizational systems of open education: monograph / V.Yu. Bulls. K: Атіка, 2008. 684 с.

2. Gavrilyuk V.Yu. Creation and functioning of the information-educational environment of a modern out-of-school educational institution: methodical manual / V.Yu. Гаврилюк. Bila Tserkva: KVNZ KOR "Academy of Continuing Education", 2016. 48 p.

3. Gurevich R. S Information technologies of training: innovative approach: textbook / Gurevich RS, Kademiya M.Yu., Shevchenko LS ; for order. Gurevich RS - Vinnytsia: Planer, 2013. 499 p.

4. Electronic documents, electronic archives.-Archives of Ukraine. URL: www.archives.gov.ua/Electronic/Chirsky.php

5. Kruchinina T. G Advantages and disadvantages of electronic document management. URL: <https://tsdea.archives.gov.ua/wp-content/.../20102014>.

6. Kurtashova I. V Electronic document management and its features / IV Kurtashova. Kurtashova // Actual problems of economy. –2009 –№ 3. - P.231–237.

7. Mokra M. Information and communication environment in the US education system. URL: <http://ena.lp.edu.ua/bitstream/ntb/23849/1/28-213-222>.

8. New Ukrainian school. URL: <https://mon.gov.ua/ua/tag/nova-ukrainska-shkola>

9. Basic principles and advantages of electronic document management. URL: <https://sites.google.com/site/elektrdokumentoobig/osnovni-principi-ta-perevagi-vprovadzenna-elektronnogo-dokumentoobigu>

10. Pisarenko V. P Advantages of electronic document management in management // Scientific Bulletin of Poltava University of Economics and Trade. Poltava. November, 2011, №4 (49), part II, Series (Economic Science). - P.157-160.

11. On electronic documents and electronic document management [Electronic resource] // Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine. - 2003. – № 36. - URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/851-15>. - Title from the screen.

12. On electronic digital signature // Bulletin of the Verkhovna Rada of Ukraine. - 2003. - № 36. URL: <http://zakon1.rada.gov.ua/laws/show/852-15>. - Title from the screen.

13. Law of Ukraine "On Education" of September 5, 2017

№ 2145-VIII // Bulletin of the Verkhovna Rada, - 2017, № 38-39, Art. 380.

14. Resolution of the Cabinet of Ministers of Ukraine "Some issues of documenting management activities" from January 17, 2018 № 55 // Official Gazette of Ukraine from 23.03.2018 - 2018, «23, p. 24, Article 770, act code 89399/2018.

15. Order of the Ministry of Justice of Ukraine "On approval of the Procedure for working with electronic documents in office work and their preparation for transfer to archival storage" № 1886/5 of November 11, 2014 // Official Gazette of Ukraine of 28.11.2014 - 2014, № 93, p. 918, Article 2705, act code 74770/2014.